

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG.”

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel . . . f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels . . . „ 0.12½
„ „ „ 1000 „ . . . „ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat. □
Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in één's schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Vervolg Schets, door E. van Assen. — Eene noodzakelijke verbetering voor den inlandschen landbouw in Nederlandsch-Indië. — Uit de O.-L. Mail. — West-Indië. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Oost- en West-Indisch Litteratuur overzicht. — Leeszaal. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dag. Bestuur der Vereeniging:

I. Aan de leden der Vereeniging „Oost en West” wordt mits deze kennisgegeven dat de afdelingsbesturen zijn uitgenoodigd aan ieder hunner lid hunner afdeling toe te zenden een exemplaar van de Rede, nitgesproken door den Oud-Hoogleraar Prof. Dr. H. Kern, op het XXXe Nederlandsche Taal- en Letterkundig Congres, gehouden te Leiden van 26—28 Augustus 1908.

Het aangeboden boekje zij te beschouwen als eene feestgave, eene blijvende herinnering, uitgereikt bij gelegenheid van de herdenking van het tienjarig Bestaan der Vereeniging „Oost en West” op 3 Mei 1909.

II. In de op 21 Mei gehouden samenkomst van het Dagelijksch Bestuur en de „Commissie tot bevordering der Ned. Oost- en West-Indische Nijverheid, Kunstnijverheid en Huisvlijt”, werd besloten zich meer aan te sluiten dan in den laatsten tijd het geval was en het onderwerp: tentoonstellingen zeer in bijzondere behandeling te nemen.

Het bestuur dier Commissie werd vastgesteld als volgt:

Mevrouw N. van Zuylen geb. Tromp, Voorzitter.

Voor Oost-Indië:

De heer Ph. Zilcken, ondervoorzitter; Mevrouw H. Zilcken geb. van Baak, secretaresse; Mevrouw M. Ten Bosch-Boscher; Mevrouw J. Bouman geb. De Lange; P. J. Kooreman; Mej. C. van der Hart; Mevrouw L. Rogier geb. Kuijp, allen te 's-Hage; G. P. Roufaer (tijd. in Ned. Oost-Indië); E. von Saher te Haarlem; Mevrouw H. Tersteeg—Pronk te 's-Hage. J. Toorop te Nijmegen; Mej. J. G. Tromp, te 's-Hage; Mevrouw H. van der Burg geb. Stoll te Hilversum; J. H. Couperus en J. J. Meijer, beiden te 's-Hage.

Voor West-Indië:

Jhr. L. C. van Panhuys; Mej. Elise A. Haighton; W. H. V. Graaf van Heerdt tot Eversberg; de heer en Mevrouw de Meester—Siebouts, allen te 's Hage; Jkvr. C. A. M. de Savornin Lohman te Amsterdam; Dotairière C. de Nerée tot Rabberich geb. v. Houter; Jhr. Mr. J. L. W. C. von Weijler, en Dr. H. van Capelle, allen te 's-Hage.

Eene instructie voor die commissie zal worden ontworpen.

III. Blijkens een ontvangen schrijven van het Afdelingsbestuur te Rotterdam is aan den Suri-naamschen pupil onzer Vereeniging A. V. Punselie, door bemoeienis van de Vereeniging, op den 3en Mei 1909, huisvesting verleend bij den heer F. J. Vaes, leeraar aan de Hoogere Burgerschool aldaar (Mathenesserlaan 198.)

IV. De Minister van Koloniën brengt ter kennis van belanghebbenden, dat in 1909 voor twee studenten in de pharmacie aan de Nederlandsche Universiteiten de gelegenheid bestaat om onder genot van een subsidie van f 4000 te worden opgeleid tot militair apotheker bij het leger in Ned.-Indië.

Gegadigden zullen zich, onder overlegging van de gevorderde bescheiden, voor 1 Augustus e.k., bij gezegeld request, hebben te wenden tot het Departement van Koloniën.

Van de zijde van het Dagelijksch Bestuur zal het noodige worden verricht om de voorschriften ten deze ter beschikking te stellen van belanghebbenden.

Van „Boeatan”:

De kleine, eenvoudige inzending van „Boeatan” op de tentoonstelling der Vereeniging „Kunsta an allen” gedurende de maand Mei in het oud-archief-gebouw op het Plein te 's-Gravenhage gehouden, valt zeer in den smaak der bezoekers. Er werden ook reeds eenige der zeer goedkope batiks, matten en mandjes verkocht, welke opnieuw het bewijs leveren, dat de typisch Indische huisvlijt-artikelen van bescheiden prijs, die binnen veler bereik vallen, hier te lande gereeden aftrek vinden.

Voor het uitstalraam van Boeatan in de Heulstraat 19 den Haag, is de laatste weken te zien eene verzameling artikelen door het Technisch Bureau van de heeren Booms en Hoekstra te Paramaribo in consignatie gezonden, allerlei praktische voorwerpen van dagelijks gebruik als flesschenbakjes, servetringen, maasballen, aschbakjes, sigarenbekers, naaldenkokers, pennhouders, linialen, poederdoozen, eierdopjes, enz. enz. vervaardigd van de verschillende zoo bijzonder fraaie Surinaamsche houtsoorten, bekend onder den naam van bruin-, geel-, purper-, groen- en ijzerhart, zoowel als van awara en bolletrie, en van het grillig gevlamde letterhout. De collectie is werkelijk een kijkje en een inkoopje waard.

Ook ontving „Boeatan” onlangs door vriendelijke bezorging uit Paramaribo:

Een vloermat, 4 stukken touw in verschillende

dikten, een bosje vezel en 4 stukken van de Warimbo, waaruit het vorenstaande is vervaardigd op het weldadigheids-gesticht „s Landsgrond Boniface”. De Directeur, de heer Hiemcke, begon met deze industrie. Het zijn veelal ouden en blinden, die deze matten (en ook mandjes) vervaardigen. De matten worden in de stad Paramaribo veel verkocht tegen f 0.60 per stuk.

Gaarne zou men ginds advies krijgen of en welke verbetering deze matten nog moeten ondergaan om voor Europeesch gebruik geschikt te zijn. Het is de eerste proef; er waren vroeger nog nooit matten vervaardigd.

Voor belangstellend bezoek en deskundigen raad ten deze houdt „Boeatan” zich ten zeerste aanbevolen.

Tusschen 3—6 uur n.m. is er ook gelegenheid tot het drinken van een kopje thee.

Schets van het maatschappelijk bestaan der Dajaks in de Doeson-landen, meer in het bijzonder die van de districten Midden- en Boven-Doeson, van de Residentie Zuider- en Oosterafdeling van Borneo.

DOOR
E. VAN ASSEN.

III.

Thans zij nog in het bijzonder de aandacht gevestigd op de middelen van bestaan der Dajaksche bevolking.

De resultaten van den inlandschen landbouw, een zuivere roofbouw, zijn in de bovenstreken over het algemeen onbevredigend te noemen.

Bij totaal gebrek aan kapitaal neemt de Dajak in den regel geld op bij Maleische handelaren onder oogstverband. Deze transactie is niet in het voordeel van eerstgenoemde, want bij het mondeling contract is bepaald, dat 1/3 van den oogst aan den planter toekomt, terwijl de geldschiet 2/3 er van ontvangt.

In tijden van mislukking van den oogst, zooals dikwijls plaats heeft, geraakt de Dajak bijna altijd onder den druk van den Maleischen handelaar.

Zij, die hunne ladangs aan de oevers van de rivieren aanleggen, hebben gewoonlijk veel overlast van water, doordien de rivieren, tijdens het veld staand gewas, tengevolge van hevige bandjirs, gemiddeld 2 à 3 maal 's jaars buiten hunne oevers treden en dan groote schade aanrichten.

Ziekten onder het gewas komen overal voor. Vermoedelijk zijn de overvloedige toevoer van water bij bandjirs in de rivieren en het gebruik van slecht zaad de oorzaak daarvan. De rijstproductie is dientengevolge steeds onvoldoende, waarin voorzien wordt door aanvoer van verschillende soorten van Negarijst uit de Benedenlanden, van Java-rijst enz.

De voornaamste tweede gewassen zijn kladi, kateella-pohon, katjang en obi. Men plant ze op de randen der padf-velden, of aan den oever van de rivier. De djagong wordt er tegelijk met en tusschen de padi geplant.

Deze tweede gewassen dienen alleen voor eigen

consumptie. Uitgevoerd worden zij niet.

Over het algemeen schenkt de Dajak weinig aandacht aan de padicuituur op droge velden en is hij dikwijls zoo onverschillig op dit punt, dat hij soms in het geheel geen ladang aanlegt, zich dan voedende met de producten, die het groote bosch oplevert, alsook met het vleesch van herten, varkens, enz. Sommige Dajaksche stammen, o.a. die van de Boven-Teweh, eten nog apen, slangen, bijen, enz.

Van bemesting der velden, van goede keuze der zaadpadi, van het diep omspitten van den grond, wordt in het geheel geen werk gemaakt. Elke opmerking en aanwijzing van betervetenden daaromtrent wordt lijdelijk aangehoord, zonder eenige verandering ten goede aan te brengen.

Aan vruchtboomen zijn de Doesoelanden niet rijk. Van eene zorgvuldige cultuur is hierbij geen sprake.

De meest voorkomende vruchtboomen zijn:

Pisang, een soort van mangga (asam boelau), soort manggis (asam gentalang), asam toengkoek (soort mangga), djerok tipis, djerok doekoe, dorian, djamboe drasana, djamboe boeroeng, djamboe ayer, mangka, ramboetan, doekoe, salak, ananas peteh, djengkol, kemiri, kalang kala.

De pisang treft men bijna op alle erven en in de tuinen aan. Deze zijn pisang mas, pisang soesoe, pisang rottan, pisang boehoek. Nangka, peteh, djengkol, kalang kala komen veel voor in de bosschen.

De djamboe karantoe kol (djamboe bidji) gedijen bizonder goed en ziet men dan ook op elk woonerf aangeplant. De manggi's worden hier „doelau" genoemd. Zij gelijken meer op de embatjang van elders, doch zijn ronder van vorm en hebben veel te lijden van eene soort van torren, welke hunne eieren waarschijnlijk reeds tijdens den bloei in het vruchtbeginsel leggen, waar zij zich gezamenlijk met de vrucht ontwikkelen. De vruchten zijn zuur van smaak.

De klapperteelt behoeft bij de bevolking geen aanmoediging. Men treft in groote hoeveelheden op de woonerven in de kampongs den kokospalm aan, zoodanig zelfs, dat de meeste woningen niet zichtbaar zijn. Geregelde aanplant in tuinen komt echter niet voor.

De vruchten van den klapperboom hebben veel te lijden van eekhoorns, die de schalen of doppen doorknagen en het inwendige der noten opvreten, terwijl de boomen zelden dikwijls worden aangetast door kevers en ziekelijk worden na hevige bandjirs. Klappernoten en de daaruit bereide oliën dienen voornamelijk voor plaatselijk gebruik. De klappers kosten van 3 tot 10 cent per stuk.

De inheemsche runderassen zijn:

1e. het karbouwenras; 2e. het bantengras.

De soorten van karbouwen, welke hier voorkomen, zijn:

a. de gewone grijze (hadangan hitam) krewon mitem (Daj.)

b. de witte karbouw (hadangan poetih) krewon boera (Daj.)

De karbouwen komen niet in het wild voor, maar zijn dieren, die verzorgd worden door de bevolking en dienen tot handelsartikel, dan wel om te worden geslacht bij groote feesten als het Tiwahfeest (doodenfeest), enz. Daar, waar het koppensnelen afneemt, neemt het slachten van karbouwen, bij gelegenheid van Tiwahfeesten, toe. Om niets aan de traditie te kort te doen, doet men er gewoonlijk een paar oude menschedels bij, die echter weer worden medegenomen, om later bij andere gelegenheden opnieuw te dienen.

De Dajak verzorgt zijn vee maar matig. Ploeg- of trekvee kent hij niet.

De witte karbouwen worden hoofdzakelijk gebezigd om als offer te dienen voor de geesten (njaroe = boschgeest, timang = geest der zwaluwen in de rotsen en holen, die de zwaluwnest-grotten beschermen.)

De njaroe en timang behooren tot de goede geesten, maar wanneer de timang ontstemd is en hem geen offer wordt gebracht, dan jaagt hij al de zwaluwen tegen elkander op en belet ze op die wijze hunne nesten te maken. Zoodra het aantal vogelnestjes begint te verminderen, brengt de Dajak een witten karbouw ten offer.

Najoek is de goede geest der aarde, of liever van den bodem.

Zij, die derhalve goud, edelgesteenten of andere zaken uit den grond wenschen te halen, brengen dien geest eerst hun offer en doen zulks door het slachten van een witten karbouw.

De karbouwehuid wordt, na gedroogd te zijn, door de Dajaks gegeten.

De banteng komt alleen in het wild en in de Bovenstreken van de Doesoelanden voor. Er zijn twee

soorten van bantengs, n.l.: Sapi potong, en Sapi mia. Het Sapi potong is grooter dan het gewone Javaansche sapi en altijd zwart van kleur. Het sapi mia is kleiner en altijd rood van kleur. D standen der horens zijn gelijk aan die van de karbouwen en dragen dezelfde namen.

De bantengs vluchten bij het naderen van menschen, maar eenmaal aangeschoten, zijn zij zeer gevaarlijk en worden dan ook door de Dajaksche jagers zeer gevreesd.

Het vleesch wordt door de bevolking gegeten, maar aan het vleesch van de Javaansche sappis geven zij toch de voorkeur.

De zwaluwnesten in de grotten zijn het eigendom van hem, die zulk een grot vindt.

Volgens het geloof der Dajaks staan deze grotten onder bescherming van geesten, die men, door het geven van feesten, gunstig voor zich tracht te stemmen.

De grotten komen voor in de Teweh-rivier en ook in de omstreken van de hoofdplaats Moeara-Teweh. De vinder moet zulk een grot onderhouden.

Voor 1 katti witte nesten wordt aan den eigenaar betaald f 23.— De witte zwaluwnesten uit de leweh-rivier zijn zeer gewild op de markt.

De zwarte nesten onderscheidt men:

a. in die, welke van onderen wit gekleurd zijn;

b. in die, welke van onderen rood gekleurd zijn.

Voor de eerste soort wordt f 2.50, voor de laatste f 1.25 per katti betaald.

De uitvoer heeft plaats naar Singapore via Bandjermasin.

(Wordt vervolgd.)

Eene noodzakelijke verbetering voor den inlandschen landbouw in Ned.-Indië.

De Indische Regeering weet heel goed, dat de bevolking van geheel Insulinde hartstochtelijk verlangt naar verbeteringen in haar landbouw-bedrijf, welke, naar zij hoopt, door de bemoeienis van het gouvernement aangebracht zullen worden.

Door het telkens van verschillende kanten hooren spreken over hare vele te-kort-komingen in dit bedrijf, begint de Inlandsche bevolking nu eindelijk te gelooven, dat de methode's, die reeds eeuwen lang door haar in het landbouwbedrijf in sleur toegepast worden, thans stellig verbetering behoeven. Mocht aan haar verlangen in deze voldaan worden, dan zal zij ontegenzeggelijk op den duur een beter resultaat van haar werk op landbouwgebied bekomen dan nu — helaas — het geval is.

De bevolking ziet met haar kalm-nadenkend oog glashelder in, dat de landbouw, zooals die door Europeanen gedreven wordt, zich openbaart als één van de voornaamste bedrijven, die er in de wereld bestaan. Men kan zeggen, dat alle andere bedrijven afhangen van den landbouw; gaat deze gestadig vooruit, dan volgen de andere van zelf.

Voor iedereen dient m. i. het landbouwbedrijf daarom op den voorgrond te staan; want goed ter hand genomen, is het een „louter geluk-brengend-bedrijf".

In het „belang van de bevolking" niet alleen, maar ook van het „gouvernement", moge de Indische Regeering steeds meer aandacht schenken aan het inlandsche landbouwbedrijf in elk gewest van het zoo schoone en vruchtbare Insulinde! Want aan dit bedrijf valt daarginds nog enorm veel te verbeteren.

Hiervoor zijn „juist-denkende en bekwame personen", zoowel voor de practijk als voor de theorie, gezamenlijk „in harmonie" werkend, hoog noodig. Alleen deze combinatie is — naar mijne meening — in staat het landbouwbedrijf op een hooger peil te brengen.

Reeds sinds een paar jaren is bij mij herhaaldelijk de vraag gerezen: Hoe kan men den inlandschen landbouw in Indië op de juiste wijze verbeteren en vooruit helpen?

Met „den inlandschen landbouw" bedoel ik den landbouw, die door den inlander op zijn eigen-primitieve manier ten zijnen behoeve gedreven wordt.

En met de „juiste wijze" is de directe, rechtstreeksche wijze bedoeld, m. a. w. geen schoolse methode, waarbij zij, die zich willen bekwamen in landbouwzaken, het hun op eene landbouwinrichting gedoedeerde onderwijs in dictaat met een pen of potlood even opteekenen, neen — zoo is mijne bedoeling niet. Ik bedoel daarmee de practische methode, d. i.: dat de landbouwer, hetzij sawah-man of veehouder, het hem practisch gedoedeerde onderwijs — wenken en voorbeelden dus — direct op het land of in de veehouderij, niet met pen of potlood, maar met passende werktuigen, die hem aangewezen zijn, als het ware neerschrijven kan; dat Si Orang-Tani dadelijk zelf toepast, wat hij van zijn raadgever gehoord heeft.

Geachte lezer, begrijp me goed, dat ik absoluut niet tegen de bovengenoemde schoolse methode ben. Integendeel. Gaarne verzeker ik u, dat ik overtuigd ben, dat deze voor allen, die daardoor „werkkelijk" met geestelijk oog en gezond verstand „het goede van den landbouw inzien en voelen" bijzonder goed is. Want de vooruitgang van den land-

bouw zal stellig van hen afhangen. Alleen in hen is opgesloten de sluimerende kracht voor den toekomstigen vooruitgang van den landbouw, niet in het binnenste van een gewonen orang-tani, die door de practische methode moet aangemoedigd worden.

De grens tusschen de door mij bedoelde schoolse en practische methode is dus zeer scherp en toch kan stellig geen van beide door de Regeering gemist worden. Ze zijn, ieder met haar afzonderlijk doel, even nuttig en belangrijk.

Hetzelfde kan men eenigszins vinden bij het leger: op de krijgsschool kweekt de Regeering officieren; in en om de kazerne soldaten, juist door middel van de eersten, dus door deskundigen.

De schoolse methode, bestemd voor de a.s. landbouwkundigen, uiteen te zetten, ligt niet in mijn bedoeling; dus ga ik thans over tot het bespreken van het antwoord op mijn hierboven gestelde vraag.

Zoo de Indische Regeering geneigd moge zijn den inlandschen landbouw langs den directen weg vooruit te brengen, dan zal zij zeker goed doen met het oprichten van gouvernements-landbouwhuizen, die rechtstreeks onder het Departement van Landbouw te Buitenzorg staan, en gelegen moeten zijn in de centra van een zeker aantal gewesten, hier en daar, overal in geheel Indië.

Ik meen een huis, welks inrichting natuurlijk aan bepaalde eischen moet voldoen en waar de bevolking „kosteloos" alle mogelijke inlichtingen betreffende den landbouw kan verkrijgen, namelijk over:

I. hooglandcultures; II. laaglandcultures; III. vee-teelt; IV. mest en bemesting; V. zuivelbereiding.

Zooals een kazerne vol van het benodigde oorlogsmateriaal is, zoo moet ook bovengenoemd landbouwhuis goed voorzien zijn van alle bekende en practische landbouwbehoeften, t. w.: 1o. werktuigen voor grondbewerking; 2o. werktuigen voor onderhoud en oogst van cultures, die in die streek, waar het huis gevestigd is, uitgeoefend worden; 3o. werktuigen voor veehouderijen, die daar aanwezig zijn; 4o. Practische instrumenten voor het laboratorium, waar men een of ander bepaald onderzoek kan verrichten; 5o. kunstmeststoffen bestemd als monsters en voor de proefvelden.

Elk werktuig kan dan aan twee doeleinden beantwoorden, n.l. te dienen: a. als monster, ter aanschaffing; b. om aan de bevolking te laten zien hoe men met zoo'n werktuig omgaat. Daarom moeten de werktuigen zoo gekozen worden, dat ze werkelijk practisch nut hebben. Dat elk huis ook van een paar proefvelden voorzien moet zijn, spreekt wel van zelf.

Wat het personeel van zoo'n landbouwhuis betreft zou: A. Het huis onder beheer moeten staan van een directeur, die niet alleen van alle bovengenoemde vakken en werktuigen, zoomede van de meest gewenschte onderzoekingen goed op de hoogte dient te zijn, maar ook de landstaal machtig is. Bovendien moet hij een bepaalden tijd in de landbouw-practijk geweest zijn; B. er minstens vier assistenten moeten zijn, waarvan een voor hooglandcultures, één voor laaglandcultures, één voor vee-teelt, en één voor laboratoriumwerk. Dezen kunnen gekozen worden uit de mantri's der cultures en uit de inlandsche veeartsen; C. één assistent voor de administratie; D. Bedienden voor de proefvelden, de stallen enz. Bovendien zou de directeur v/h. landbouwhuis in zijn dienst — zoo noodig — bijgestaan moeten worden door den gouv.-veearts en door de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur in het gewest.

Naar mijne berekening zullen de resultaten van een dergelijk „landbouwhuis" in drie perioden waarneembaar zijn: 1o. Het begin-resultaat na een driejarig bestaan; 2o. na zijn zes-jarig bestaan zullen de resultaten grooter en duidelijker zijn; 3o. eerst in den loop van zijn tien-jarig bestaan zal men met beslitheld de rijpe en blijvende vrucht-afwerpende resultaten er van kunnen zien.

De aanvangswerkzaamheden van den directeur van zulk een gouvernementslandbouwhuis stel ik mij als volgt voor:

Zoodra het landbouwhuis met toebehooren in orde is, moet hij dagelijks met zijn assistenten een der landerijen in de hem aangewezen gewesten doorkruisen. Hij bezoekt den „orang-tani", ondervraagt dien over de wijze waarop hij zijn grond „bewerkt" en „beplant", hoe hij „oogst"; hoe hij met zijn vee „omgaat" en dit „onderhoudt". Hij moet tevens een scherp blik hebben om alle mogelijke merkwaardige dingen het bedrijf betreffende, waarvan de boer hem de oorzaak niet kan zeggen, op te merken, in alle bijzonderheden in zich op te nemen. Al het gehoorde en opgemerkte teekent hij dan nauwkeurig op uit de „boerentermen" en de „landstaal", om dit alles allereerst thuiszijnde in studie te nemen.

Bij zijne studies moet hij vooral letten op die zaken, welke het ergst haperen aan het bedrijf, en daartegen middelen bedenken, die de eenvoudige orang-tani onmiddellijk ter verbetering kan toepassen, want, zooals alle boeren, is deze in den beginne meer vatbaar voor raadgevingen tot het aanbrengen van verbeteringen, dan voor een totalen keer in 't uitoefenen van zijn bedrijf, al moge dit laatste uit een wetenschappelijk oogpunt nog zoo gewenscht zijn. Zijne oude omgeving en gewone werkwijze ziet hij niet graag ineens verdwijnen. Groote veranderingen schrikken ook den Inl. boer vaak af en maken hem lusteloos. Alles, wat de directeur bij den inlandschen

landbouw noodig vindt te veranderen, moet hij zeer langzaam-aan doen. Ons spreekwoord zegt: Sehari selambar benang, lama-lama sehelai kain.

Eerst wanneer de boer langzamerhand de vele goede resultaten van het werk van den directeur leert inzien en er zelf van overtuigd raakt, is de tijd rijp voor den grooten sprong tot de noodige algeheele verandering in de werkwijze.

De boeren, wier bedrijf door den directeur bezocht is, laat hij op een bepaalden tijd komen op het landbouwhuis. Hier worden zij met raad en daad bijgestaan ter verbetering van hun bedrijf, zooveel mogelijk volgens hun eigen inzichten.

De directeur moet zóó lang alles inspecteeren — in afwisseling met zijn aanwezigheid op het landbouwhuis — totdat hij in de hem aangewezen sreek geheel op de hoogte is, van alles, het land en de bevolking betreffende. Hiermede zullen minstens 2 jaar gemeoid zijn. In dien tijd kunnen echter ook reeds vele verbeteringen krachtig door hem bevorderd zijn.

Is hij eenmaal voldoende op de hoogte, dan gaat hij er niet meer zooveel op uit en kan 't bezoeken der boeren veelal aan zijn assistenten overlaten, die intusschen daartoe ook voldoende bekwaamheid verworven hebben, na al dien tijd met hun chef in de practijk werkzaam geweest te zijn.

Daar het landbouwhuis onder toezicht en steun van het Departement van Landbouw te Buitenzorg zal moeten staan, kan de directeur elk jaar aan dat departement verslag uitbrengen over hetgeen zijn inrichting voor den inlandschen landbouw in zijn gewest gedaan heeft. Deze verslagen zouden later door tusschenkomst van het departement gepubliceerd kunnen worden zoowel in Indië als in Nederland. om deze beide zoo nauw met elkander verbonden volken die, naar ik hoop, steeds meer sympathie voor elkander zullen gaan gevoelen, te overtuigen van het nut dezer landbouwhuizen, en van de noodzakelijkheid om voortdurend de aandacht gevestigd te houden op den toestand van de inlandschen landbouw in Ned.-Indië.

Zou dit niet een eenvoudige oplossing kunnen zijn van het vraagstuk: hoe van het bestaan van het Departement van Landbouw in Indië, door tusschenkomst van de door mij beschreven gouvernements-landbouwhuizen, geprofiteerd zou kunnen worden door de miljoenen, thans zeer karig levende inboorlingen van het zoo vruchtbare, altijd groene land?

Dat dergelijke landbouwhuizen in ons zoo dierbaar vaderland, door de Indische Regeering spoedig opgericht mogen worden, is dan ook mijn vurigste wensch.

Mede namens zoovele hulpbehoevende „Nederlandsch-Indiërs”, wier levensbestaan dikwijls in hooge mate onzeker is, vertrouw ik dat de vervulling van mijn wensch nabij is!

Wageningen, Mei '09.

DJAMALOEDIN BIN MOHAMED RASAD, lid Ind. Ver., leerling aan de Rijkslandbouwschool.

Uit de O.-I. Mail.

De Chineseesche Missie.

Onder dezen titel schrijft het Christelijk Weekblad „De Banier”:

Belangrijker dan menig een wel vermoedt, is het bezoek, dat de Chineseesche eskader aan eenige havens in Indië thans brengt.

Schier algemeen wordt onze politiek tegenover de Chineezers veroordeeld en men weet bij geruchte dat onze regeering bezig is, hare houding tegenover de Chineseesche bevolking te herzien.

Het schijnt echter, dat het niet gemakkelijk is een andere gedragslijn vast te stellen; tenminste, in onzen tijd van stoom en electriciteit, duurt het, naar veler meening, wel wat lang, eer de regeering met betrekking tot het Chineezers-vraagstuk een anderen koers inslaat.

Een redacteur van het Batav. Nieuwsblad had een onderhoud met den Chineeschen regeerings-commissaris, en het verslag daarvan dunkt ons belangrijk genoeg, om het hier te laten volgen:

Wij zijn Zaterdagavond in de gelegenheid geweest den chineeschen regeeringscommissaris in het gebouw van de chineesche sociëteit op Molenvliet te bezoeken en te spreken. Het was een kort, maar o. i. toch wel belangrijk vraaggesprek.

— Zou ik mogen weten, welk doel u naar Java voert? vroegen wij, na hem onzen dank voor zijn bereidwilligheid ons te woord te staan te hebben doen overbrengen.

De chineesche regeering heeft het goed geoordeeld nu ook onder de Chineezers op Java, gelijk elders buiten China, een ook geestelijk steeds levendiger verkeer zich ontwikkelt met het moederland, van tijd tot tijd door de uitzending van regeeringsvertegenwoordigers deze betrekkingen te onderhouden, niet het minst om het zich uitbreidende handelsverkeer tusschen Java en China te bevorderen.

— Het zijn dus voornamelijk handelsdoeleinden, die u naar den indischen archipel hebben gebracht?

— Ja, inderdaad, onze reisroute is er dan ook zoo genomen, dat ik overal, waar chineesche handelsverenigingen zijn opgericht, mij in kennis kan stellen met de leiders daarvan, om mij op de hoogte te stellen van werking en voorspoed van den chineeschen handel, hier op Java voornamelijk.

— En dus, om mijn vraag nog eens te herhalen, uw bezoek aan Nederlandsch-Indië heeft geen ander doel dan de handelsbelangen te bevorderen?

— Inderdaad.

— Vergeef mij, zoo ik u onbescheiden voorkom; ik wil u gaarne weten, of geen politiek doel ook achterzit bij uwe komst aierheen.

— Een bewust politiek doel heeft mijn zending niet. Natuurlijk zal de belangstelling, waarvan mijn regeering blijk geeft in het lot der Chineezers hier in Indië, van invloed moeten zijn op de gevoelens mijner landgenooten, alhier, maar hierop wordt niet gewerkt. Ik bedoel te zeggen, dat geen politiek karakter aan mijn missie moet worden gegeven, al zal het natuurlijk gevolg van deze aanrakingen zijn dat de Chineezers zich telkens meer het verre vaderland herinneren, dat hen niet vergeten heeft. Ik stel zeer veel belang in het lot mijner landgenooten hier, heb mij ook op de hoogte gesteld van de handelstoestan- den, waaronder zij hier leven en hun bedrijf moeten uitoefenen; ik heb eenige scholen bezocht, om ook daarvan een indruk mede te nemen.

Wij merkten op, dat de heer Ong Thay Tjeng blijkbaar op de hoogte was van de gebeurtenissen te Solo, dat hij een wellicht verkeerdelijk gevormden indruk wilde wegnemen, en dat hij een verkeerde voorstelling scheen te hebben van de verhouding, waarin de Soesoehoenan van Solo staat tot de Indische regeering.

— Er is hier wel wat te doen geweest over de onderscheiding, den Soesoehoenan van Solo te beurt gevallen vanwege uwe regeering. Officiële personen hebben gemeend, dat de chineesche regeering niet den juiste weg had ingeslagen om den vorst de onderscheiding te doen ter hand stellen. Weet u ook of het ridderkruis den Soesoehoenan sedert bereikt heeft?

— Het is mij wel bekend, dat de chineesche regeering de voor den Javaanschen vorst bestemde medaille heeft doen toekomen aan den nederlandschen gezant te Peking, met verzoek haar verder te zenden aan den bestemden persoon. Of intusschen het kruis den Soesoehoenan reeds bereikt heeft, is mij niet bekend, hoewel ik er niet aan twijfel dat dit het geval is.

— Wanneer werd de medaille overgezonden?

— Dat is gebeurd in het afgelopen jaar, in een der laatste maanden, vermeen ik.

Wij verzochten den tolk onzen dank te willen doen toekomen aan den heer Ong Thay Tjeng voor zijn bereidwilligheid ons te woord te hebben gestaan en namen afscheid van hem.

Een Amok-partij.

Volgens mededeelingen van den Militairen Commandant der Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo van 13 dezer werd op 30 Maart j.l. te Long Iram door een amokmaker licht gewond de Inlandsche Infanterist 1e klasse Misar alias Kromwidjojo, stb. No. 51360.

Nader schrijft men aan het N. v. d. Dag v. N.-I. het volgende over het voorgevallene:

„Op den 30en Maart des v.m. ten 10¼ uur ontstond in het dwangarbeiderskwartier te Long Iram een amokpartij, welke een zeer ernstig verloop had.

Het geval heeft zich ongeveer als volgt toegedragen:

In het dwangarbeiderskwartier — in het kampement — waren een vijftal preventieve gevangenen opgesloten (Dajakkers).

Na afloop van het werk, ten 10,30 ure v.m. werd door hen het gebruikte gereedschap mede in het kwartier genomen. Een van die preventieve gevangenen, die later door een Dajaksch hoofd voor gek werd verklaard, heeft toen twee dwangarbeiders zeer zwaar gewond met een kapmes, waarvan een dooddelijk, en verder den cipier (een inlandsch fuselier) ernstig.

Op het geroep van „amok!” vlogen de meeste tusseliërs, Amboineezers en Javanen, naar buiten, bovendien ook Europeesche en Inlandsche onderofficieren, gekleed en ongekleed, gewapend met bloote kleding, en enkelen bovendien met karabijn.

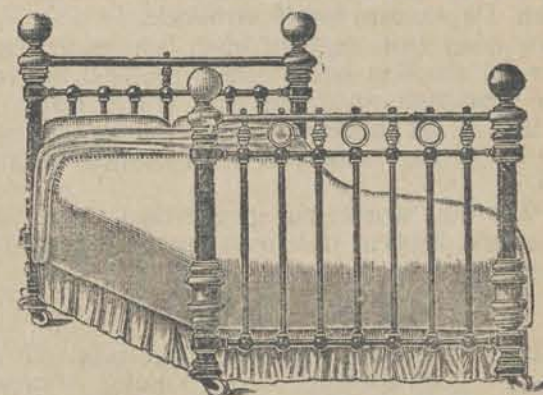
De amokmaker vloog het kampement uit, vermoedelijk een dwangarbeider nazettende, steeds gewapend met zijn kapmes; hij werd echter, ongeveer ter hoogte van het Controleurs-bureau, achterhaald en door gewapende politie in zijn loop gestuit.

Zijn lot was spoedig beslist; na van kiri naar k a n a n te zijn gejaagd, begon hij een sergeant Genie-werkman met zijn kapmes te attackeren; deze sergeant wachtte den man af, en gaf hem met een

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 □ DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN.

— GROOTE KEUZE — van af het beste tot het eenvoudigste.

MAGAZIJNEN GESLOTEN VAN half een TOT twee UUR.

Taxatie en Onderzoek.

TAXATIE van handelszaken en koopmansgoederen, bij zaakdeelname, koop en verkoop, brand- of waterschade; bij scheiding en erfenis.

H. van Holk, Notarieel- Accountant
42 Gedempte Burgwal 42
DEN HAAG.

Accountants-onderzoek.

„C”-School. MUZIEK-ONDERWIJS

Nieuwe Snel-methode om kinderen of volwassenen, alvorens zij een instrument gaan beoefenen, eerst aanschouwelijk de beginselen te leeren **1o. der muziek:** de notenleer, maatverdeling, tempo's, rusten, het nauwkeurig lezen uit de 3 sleutels, enz.; **2o. der techniek:** de pianotoetsen-kennis, viool- en dwarsfluitgrepen of die van 't koperen-instrument.

Compleet in 10 lessen.

Leuke Leermiddelen, Puzzle's, Zandfiguren, enz.

Lessen aan 't strand f2.50, aan huis f1.50, avondlessen f1.00, klas- of schoollessen f0.50 de persoon.

Schrijf een briefkaart aan de Directie van de „C”-SCHOOL, Ged. Burgwal 42, DEN HAAG. Spreekuur 's morg. 8—10. (Assistente gevraagd.)

Zooeven verscheen in M. VAN DER BEEK's Hofboekhandel te 's Gravenhage en is alom verkrijgbaar gesteld:

De werkring van den Controleur op Java. LEZING gehouden door A. J. H. EYKEN,

Controleur bij het B. B. op Java en Madoera,

op 26 MAART 1909,

in de Indologische Vereeniging te Leiden.

Prijs 40 cent.

Prijs 40 cent.

pikolan een zoodanigen klap, dat de Dajakker bewusteloos ter aarde zeeg.

Daarmede had de zaak uit kunnen zijn, de man had kunnen worden geboeid en opgeborgen, maar na den val werd de amokmaker in beide beenen door klewanghous ernstig verwond, en door een volgende klewanghouw werd hem het hoofd bijna van den romp gescheiden, zoodat hij onmiddellijk naar den Dajakschen hemel verhuisde.

Hierbij doen zich, zegt het blad, behalve de vraag waarom die absoluut noodloze wreedheid niet kon worden voorkomen, nog een paar vragen op:

1e. hoe is het mogelijk, dat preventieve gevangenen, verdacht van moord, te werk kunnen worden gesteld?

2e. Waarom wordt hun gereedschap, waar zij mede gewerkt hebben, niet in de rusturen elders opgeborgen?"

Een nieuwe Profeet.

Er is een nieuwe profeet opgestaan, schrijft het Bat. Nieuwsbl. Te Karang Tengah, bij Soekaboemi, waar zich voor twee jaren de tragedie afspeelde van de „poging tot omverwerping van het gezag”. Zoover is het nu gelukkig niet gekomen. De vorige wedono van Ljheuang, waaronder Karang Tengah ressorteert, vond het, zoo men weet, verkieslijker om, toen hij uit den dommel was opgeschrikt, aan den haal te gaan. Zijn vervanger sloop niet, en kon dus intijds maatregelen nemen. En zoo werd Zondag te Soekaboemi binnengebracht de inlander Hamanasal, afkomstig van Tjibroesa onder Buitenzorg, onder de beschuldiging het volk op verkeerde wegen te leiden.

De beklagde gaf op van Bantargadang bij de Wijnkoopsbaai te komen. Vroeger moet hij reeds gearresteerd zijn geweest om dezelfde redenen, doch weer op vrije voeten zijn gesteld, omdat hij niet gevaarlijk werd geacht voor de openbare rust en orde. Tijdens het opstootje verleden jaar was hij op Karang Tengah; maar aangezien de tijd toen nog niet gekomen was, verborg hij zich in den top van een waringinboom. Waarom? Hij moest boete doen!

Na het opstootje verliet hij den boom en zijn ziel verhuisde naar het lichaam van iemand in het buitenzorgsche. Toen deze iemand stierf, keerde die ziel terug, zich metterwoon vestigende in den krater van den Gedeh. Van hier ging die ziel tweemaal tot hem te Bantargadang; en zoo kwam het dat hij, Hamanasal, de goddelijke boodschap kreeg om zich uit te roepen tot pangeran Ali Basa (de bekende figuur uit den Java-oorlog.) Zijn zoon zou den titel krijgen van Ratoe Pelaboehan... Verder had hij d j i m a t s, als daar bleken te zijn koffiëpitten, djagoengkorrels enz.

Waanzin? Maar die man had reeds een kring van vertrouwden om zich heen verzameld; moerids, volgelingen, die, ware het proces niet tijdig gestuit, hun leven voor hem zouden hebben gewaagd.

Welke grieven achter dit spel verborgen zijn, zal, misschien, een nader onderzoek leeren. Misschien! Want men weet, dat de „opstandelingen”, die het vorige jaar eindelijk en ten langen leste er toe kwamen voor den landraad te zeggen wat hun eigenlijk gedreven had, die verklaringen, zoovele aanklachten tegen het bestuur, in de gevangenis weder herroepen hebben.

Mysterie!

Reclame voor Java in het Buitenland.

Enkele maanden geleden hebben de heeren E. Burten Holmes en Oscar B. Depue een bezoek gebracht aan Java, eerstgenoemde om een reisbeschrijving te maken, de laatste om te zorgen voor illustraties. Blijkens een door de Vereeniging Toeristenverkeer ontvangen programma heeft de heer Burton Holmes een aanvang gemaakt met het houden van lezingen (travelegues) in verschillende plaatsen van de Vereenigde Staten, welke lezingen worden verduidelijkt door de door den heer Depue genomen foto's en cinematografische opnamen.

Van hetgeen Mr. Holmes in Java gezien heeft vertelt hij op onderhoudende wijze, terwijl de foto's en „motion pictures” uitstekend geschikt zijn om het verhaal te illustreeren.

Men zal moeten erkennen, dat op deze wijze een voortreffelijke reclame voor Java gemaakt wordt in het buitenland, en het is ongetwijfeld te verwachten dat velen van hen, die geluisterd hebben naar Mr. Holmes reisverhaal en een beeld voor zich gezien hebben van verschillende van de meest interessante gedeelten van Java, zich gedrongen zullen voelen om met eigen oogen dit land te aanschouwen.

Bijna iedere toerist, die Java bezocht heeft, vindt het 't mooiste land van de wereld en zal al zijn kennissen aanbevelen een reis naar Java te maken. Anderen gaan heen met het vaste voornemen, het volgende jaar terug te komen en dan langer te blij-

ven, omdat zij, die slechts 10 of 14 dagen op Java konden blijven, bemerkten, dat die tijd veel te kort is om ook slechts de meest belangrijke dingen te zien.

Blijft echter het hotelwezen op Java.

Het aantal hotels, vooral te Soerabaja, is te gering, of, wat op hetzelfde neerkomt, ieder hotel heeft te weinig kamers. Deze omstandigheid zal ten slotte voor toename van het toeristenverkeer inrukkend blijken. Iedereen weet, dat de logeergelegenheid te Soerabaja zeer onvoldoende is. De bestaande hotels zijn altijd vol. Desondanks blijkt de animo tot deelname in het nieuwe Oranje-Hotel zoo gering, dat het zeer de vraag zal zijn, of het hotel zal tot stand komen. Komt het niet stand, dan is dit een schrede achteruit op den weg van het toeristenverkeer. Een woortdurend gebrek aan logeergelegenheden te Soerabaja zal tengevolge hebben dat reizigers die plaats mijden, en den indruk zullen medenemen, dat Java nog niet gereed is tot de ontvangst van een groot aantal toeristen.

Wordt dit in het buitenland bekend, dan zal de stroom van reizigers, die in de laatste maanden Java bezochten, zeker spoedig verminderen, zoo lezen wij in de Java-bode.

WEST-INDIË.

Prinses Juliana.

Het bericht van de geboorte van prinses Juliana gaf zoowel te Paramaribo als op Curaçao aanleiding tot groote vreugd en Surinamers zoowel als Curaçonaars zijn niet bij de andere Nederlanders achtergebleven, waar het gold die neuglijke gebeurtenis te vieren.

Te Paramaribo moet het een aardig moment zijn geweest, toen, nadat de gouverneur met familie en zijne adiudanten, ten slotte al wie maar mee hebben konden onder de in feeststemming naar het gouvernementshuis ongetrokken kinderschare allerlei versnaperingen hadden uitgedeeld, de markt vrouwen in haren bonten opschik kennis kwamen geven van eene voorgenomen ovatie, ter eere van het heuglijke feit.

Begrooting van Suriname.

In zijne M. v. A. op het V. V. der Koloniale Staten teekent de gouverneur ten aanzien van de opmerkingen tegen de voorgestelde belastingverhooging het volgende aan:

Van net op f 1,1012.058.— geraamde subsidie voor 1910 is een bedrag van f 620.180.40 bestemd tot bestrijding van uitgaven ten behoeve van het huishouden der kolonie, in engen zin opgevat (rubriek A) van het financieel plan. Volgens de raming voor 1909 zou het tekort in rubriek A voor dat jaar f 463.321.90 bedragen.

Volgens het in paragr. 3 der Memorie van Toelichting betreffende de begrooting voor 1909 voorgestelde doel om het verschil tusschen de uitgaven en de middelen in rubriek A telken jare pl.m. f 300 kleiner te maken, zou dus voor 1910 het tekort in rubriek A niet meer mogen zijn, dan f 433321,90, nl. f 463321,90 min f 30000.

Daar dit tekort echter alsboven vermeld voor 1910 op f 620180,40 is geraamd, zouden de eigen middelen der kolonie dus nog f 620180,40 — f 433321,90 = f 186858,50 méér moeten opbrengen dan geraamd kon worden. Dat dit bedrag in de verste verte niet verkregen zou worden, zelfs al ware de verwachting der Staten omtrent het zich herstellen van het middel der invoerrechten en omtrent een minder verlies op het invoerrecht op petroleum gegrond, is duidelijk; aan den anderen kant wordt door den Gouverneur niet ontkend, dat eene versterking der middelen tot dat bedrag voor het tegenwoordige boven de draagkracht der bevolking zou gaan.

Ten aanzien van de overschrijving der uitgaven op verschillende posten der vorige begrootingen merkt de gouverneur op:

Overschrijving der ramingen van uitgaven — waarvoor door de departementschefs steeds machtiging moet worden gevraagd van den Gouverneur — geschiedt alleen wanneer dit onvermijdelijk is. Ambtenaren bijvoorbeeld, die recht op verlof hebben, kan men dit niet weigeren, op grond dat de raming overschreden zal worden. De Gouverneur verwijst ook naar de verklaring, door Gouverneur Lely destijds gegeven, die o.m. er op wees, dat de ramingen twee jaar tevoren worden gemaakt, en daardoor niet steeds de gewenschte graad van nauwkeurigheid kunnen hebben. Die verklaring vond destijds instemming bij de Staten.

Wat den post voor het boschwezen aangaat, die de Koloniale Staten willen geschrapt zien, schreef de gouverneur:

De Gouverneur meent, dat door de toelichtingen in de begrootingstukken en de overgelegde rapporten, de staten voldoende ingelicht zijn om de aangevraagde credieten te beoordeelen. Dat de gelden voor het boschwezen niet improductief zijn uitgegeven, blijkt z.i. uit:

het vinden van een terrein, geschikt voor de gouvernementsproefexploitatie langs den spoorweg;

het vinden van meerdere terreinen, die meer voldoende houtstand voor eene loonende exploitatie hebben;

het vinden van een terrein van een paar duizend hectaren, waar de hevea guyanensis in het wild voldoende voorkomt, zoodat het de gelegenheid biedt om met betrekkelijk geringe jaarlijksche uitgaven uitgaven tot een heveabosch te worden verjongd.

De resultaten verkregen met de tapproeven der heveabomen:

de resultaten verkregen met de cultuurproeven die van zeer groote waarde zullen blijken te zijn, indien het mag komen tot ontginning van het binnenland.

De Gouverneur meent — waar de Staten er van spreken geene gelden verder voor de proefboschexploitatie toe te staan — te moeten opmerken, dat de proefexploitatie nog niet eens een vol jaar geleden begonnen is, terwijl het bovendien op bescheiden voet is geschied, en dat voorts het gekapte hout nog niet is verkocht, zoodat moeielijk nu reeds een oordeel ter zake kan worden uitgesproken.

Ook in den boezem der Staten was men, toen tot de proefexploitatie besloten werd, van meening, dat ten minste de eerste 2 proefjaren van de exploitatie moesten worden afgewacht.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Gaan wij, Dajakkers, in ontwikkeling vooruit? vraagt Boeroeng merpati (= huisduif) in de Pewarta Borneo. Wanneer wij onzen tegenwoordigen toestand met dien van vroeger vergelijken, antwoordt hij, is er wel eenig verschil merkbaar, maar toch bejveren wij ons niet genoeg om ons te ontwikkelen, dat is de reden, dat wij niet veel vooruitgaan; wij zijn ook niet eendrachtig; steunen elkander niet. Onderlinge steun is een onmisbare factor voor den vooruitgang. Bij ons is afgunst niet zeldzaam, vervolgt schrijver. Wanneer een onzer een hooge positie inneemt of tot aanzien komt, zijn de anderen niet weinig afgunstig op hem, en zoeken al spoedig naar een middel om den gelukkige te vernederen. Zij stellen zich zelven de vraag: waarom is hij meer dan wij, waarom moeten wij hem onderdanig zijn? Schr. vermaant: Wij moeten hem eerbiedigen, die eerbied verdient. Verder zijn wij, Dajakkers, te onverschillig voor onze taal. Wij moeten den Engelschman tot voorbeeld nemen, die steeds zijne eigene taal spreekt, tegen wien ook, tegen een nederlander, tegen een Duitscher, enz. Dat wij ons zoo dikwijls van het maleisch bedienen in stede van onze eigen taal, zal ons land en volk zeer zeker niet verheffen. Het spreekwoord zegt immers: „bahasa menoen djoe kkan bangsa” (ons: de taal is het volk). Het is daarom ook zeer noodig, dat er een courant in de taal van ons volk, het ngadjoesch, verschijnt, meent schrijver. Men heeft vroeger reeds het denkbeeld geopperd om een ngadjoesch blad uit te geven, doch het is tot heden nog niet verwezenlijkt, omdat wij niet samenwerken en er zoodoende niet genoeg abonnés zouden zijn om de kosten te dekken. Aan het slot van zijn artikel constateert hij met genoegen, dat in den laatsten tijd vele zijner rasgenooten tot het christendom zijn overgegaan. De godsdienstleeraars brengen de Dajakkers op den goeden weg, roept hij uit.

In hare rubriek „Zaterdagse Tijdverdrif” bespreekt de Pemberita Betawi het ontslag van den assistent-wedono van Tjipetir (Soekaboemi, residentie Preanger regentschappen). Deze inlandsche ambtenaar, zoon van den Regent van Bandoeng, werd uit den dienst gesteld omdat hij een inlandsch hoofd van lageren rang (waarschijnlijk een desahoofd) geslagen had. Het blad beschouwt dit ontslag als een bewijs van rechtvaardigheid en onpartijdigheid van den gewestelijken bestuurder, die geen onderscheid maakt tusschen een regentszoon en den zoon van een toekangroempoet (= verkooper van gras). Gelijke monniken, gelijke kappen; wie schuld heeft, moet daarvoor boeten. Als alle gewestelijke bestuurders evenzoo handelden, zou de algemeene toestand in Indië heel anders worden, zullen de arme inboorlingen niet langer geplaagd en getrap worden als beesten. Vele landsdienaren, oordeelt het blad, moesten uit den dienst verwijderd worden, omdat zij van hunne handen en voeten gebruik maken om hunnen ondergeschikten lichamelijke kastijdingen toe te dienen. Onze lezers hebben zeker vaak gezien, hoe een streepkoning

(= geel gestreepte, d.i. een inlandsche politiedenaar, die een geel gestreepten blauwen broek draagt) een waterdrager of een bantenschen koeli kan slaan, hoe een schout of een europeesche politieopziener een inlandschen rondventer of een koetsier van een huursado (verbastering van het fransche dos à dos, hetzelfde voertuig als dogcart) kan afranselen. Maar heeft men wel ooit gehoord, dat een schout of een politieopziener ontslagen is wegens het slaan van een inlander?

Met genoegen maakt hetzelfde blad melding van een vereniging onder de inlandsche kleermakers te Batavia, genaamd „Perkoempoelan Joso boeson" (Kleermakersbond), die onderlinge samenwerking beoogt. Men kan door haar allerlei kleedingstukken, als jassen, broeken enz., à contant of tegen gedeeltelijke afbetalingen laten vervaardigen tegen veel lager prijzen dan elders, terwijl voor de goede afwerking wordt ingestaan. Het blad vertelt, dat nog andere vakverenigingen zullen worden gevormd.

Naar aanleiding van de aanstaande aftreding van den Landvoogd zegt de Pantjara Warta: De meeste europeanen zullen er zich over verheugen, als onze tegenwoordige Gouverneur-Generaal atreedt, ook al omdat deze landvoogd betrekkingen, welke vroeger door europeanen vervuld werden, aan inboorlingen heeft toegewezen, en omdat hij de pajong (zonscherm als symbool van het gezag) van den „gegalonneerden kortharige" (zoo noemt het blad niet erg eerbiedig den europeeschen bestuursambtenaar) naar den winkel van den toekang loa (= opkoper van ouden rommel) heeft verwezen en een einde heeft gemaakt aan onnodige hormatsbewijzen. De „kwartmenschen" (hieronder verstaat het blad de inboorlingen, de chineez en de arabieren) zullen den heer van Heutz echter met leedwezen zien heengaan. Hij heeft hen in menig opzicht gereleveerd, o.a. in den toestand van de chineez en arabieren verbetering gebracht door een mildere uitlegging van de bepalingen op de reispassen en op het verplicht wonen in wijken.

(De schrijver bedoelt hier de bepaling, dat chineesche officieren en chineesche leden van locale raden zich voortaan overal heen kunnen bewegen zonder pas, en alsmede die, dat vreemde oosterlingen, aan wie men oogluikend sinds jaren vergund heeft om buiten de voor hunne natie aangewezen wijken te wonen, nu niet meer dwingen kan, naar die wijken te verhuizen.)

Hetzelfde blad bericht, dat de ambtenaren van den Soesoehoenan van Soerakarta, die tot dusverre als bezoldiging apanages kregen, voortaan in geld gesalarieerd zullen worden, evenals de inlandsche ambtenaren in de gouvernementlanden. De boepatis najoko zullen maandelijks f 1000, de boepatis polisi f 750, de overige boepatis f 600, de kliwons van f 300 tot f 600 naar gelang van hun werkkring, de djaksas en panewoes van f 150 tot f 250 ontvangen.

In de Pertja Barat betoogt Sipongang (= de echo) de noodzakelijkheid, dat ook op de Westkust van Sumatra op inlandsche scholen door europeesche onderwijzers de nederlandsche taal worde onderwezen, evenals zulks thans geschiedt op de inlandsche scholen der eerste klasse op Java en Madoera. Hoe gelukkig zouden wij zijn, roept hij uit, als op plaatsen, waar en een europeesche en een inlandsche school zijn, aan den europeeschen onderwijzer opgedragen werd op de inlandsche school onderwijs in het nederlandsch te geven. Voor inboorlingen is het moeilijk om de europeesche school te bezoeken, omdat men niet toegelaten wordt, als men niet reeds nederlandsch kent. En waar kunnen onze kinderen die taal leeren?

In hetzelfde blad geeft Kaloderma een beschouwing over de postspaarbank en moedigt hij zijne landgenooten aan om aan die nuttige en soliede instelling hunne spaarduitjes toe te vertrouwen. Wat is de reden, dat de Inlander over het algemeen niet veel gebruik maakt van de postspaarbank? vraagt hij. Als antwoord hierop hoort men gewoonlijk, dat de Inlander geen geld genoeg verdient om te sparen, dat hij ternauwernood genoeg heeft om van te leven. Ook over de belastingen wordt dan geklaagd. Maar wij leven toch niet allen in armoede, roept schrijver uit, voor genoegens welke vrij veel geld kosten, hebben wij toch wel wat over!

WAT DE CHINEES VERTELT.

De maleische en chineesch-maleische bladen te Batavia wijden heele kolommen aan de ontvangst van den chineeschen Regeeringscommissaris, Laydjin Ong Thay Tjeng, die onlangs, vergezeld van de kruisers Hai Tsi en Hai Yoeng Ned. Indië heeft bezocht. De Pantjara Warta geeft een vertaling van het relaas van een onderhoud van ge-

noemden hoogen dignitaris met een vertegenwoordiger van het Bat. Nieuwsbl. bij gelegenheid van een feestelijke bijeenkomst, hem en den officieren hier twee oorlogsvaartuigen aangeboden door het bestuur der chineesche sociëteit Tjong Hoa Oen Tong Hwee (zie ook onze rubriek „O.-I. Mail"). Gemeld blad waardeert het zêr, dat de Gouverneur-Generaal van Heutz den chineeschen Regeeringscommissaris, alsmede den kapitein ter zee Sim, commandant van de Hai Si, bij gelegenheid der viering van den geboortedag van Z.K.H. Prins Hendrik ten paleize te Weltevreden heeft genoodigd. Eerstgenoemde verscheen in zijn zoo schitterend en schilderachtig nationaal mandarijn-costuum.

In haar rubriek Tjong Kok (China), neemt bovengenoemd blad het volgend oordeel over den Landvoogd uit de Pemberita Tjoeng Wa over: „De Heer van Heutz heeft een groote macht. Een bewijs van zijn grooten invloed vindt het blad in een telegram, dat de Minister van Buitenlandsche zaken te Peking van den chineeschen gezant in den Haag ontving, bevattende een verklaring van den nederlandschen Minister van Buitenlandsche zaken, dat de regeling der kwestie betreffende de chineez in Indië tot de bevoegdheid van den Gouverneur-Generaal behoort, dat de Ned. indische chineez buiten bemoeienis van het Opperbestuur vallen.

De Bintang Soerabaja publiceert de vertaling van een brief van den chineeschen gezant aan ons Hof Liok Tin Siang aan de chineesche kamer van koophandel te Soerabaja. Daarin zegt deze diplomaat, dat de onderdanen van een land in den vreemde hunne eigene nationaliteit dienen te behouden. De meeste chineesche emigranten in Ned.-Indië houden echter reeds sedert verscheidene geslachten verblijf in dat land; zij zijn niet meer van plan om naar hun stamland terug te keeren, hebben hunne vaderlandsche zeden afgelegd, zijn hunne moedertaal en hun eigen letterschrift vergeten. De Ned.-Ind. Regeering ziet dan ook geen verschil tusschen hen en hare eigene onderdanen. De chineesche Regeering zoekt thans naar een middel om die emigranten te beschermen en onder hare hoede te nemen, nu het gebleken is, dat zij nog liefde gevoelen voor het stamland en aan hun vorst getrouw zijn gebleven, ook al vertoeven zij reeds zoo lang in den vreemde. In Indië wil men de emigranten, die voor goed daar blijven, beschouwd zien als nederlandsche onderdanen.

De Pewarta Soerabaja deelt het resultaat mede van een interview van den waarnemend Consul-Generaal der Nederlanden te Hongkong, Mr. A. van der Sande Bakhuizen, door den heer Mac Yut Son, redacteur van het in de maleische taal aldaar verschijnend dagblad Pemberita Tjoeng Wa. Genoemde nederlandsche ambtenaar moet o.a. het volgende verklaard hebben: De in Indië geboren chineesche emigranten blijven onderdanen van het nederlandsch-indisch Gouvernement. Van een gelijkstelling van alle chineez met nederlanders kan geen sprake zijn; zij zullen dus den rechtstoestand der inboorlingen krijgen. Onjuist is het verspreide bericht, dat de Onderkoning van Kwitang en de Minister van Buitenlandsche zaken te Peking het verzoek van den Nederlandschen gezant aan het chineesche Hof en den nederlandschen Consul-Generaal te Canton om chineesche werklieden naar Nederlandsch-Indië te mogen overbrengen, zouden hebben afgewezen. Een dergelijk verzoek is niet gedaan. In het bezwaar der chineez tegen het wonen in wijken en tegen de drukkende bepalingen van het passenstelsel zal binnen zes maanden door een wijziging der bepalingen hieromtrent worden tegemoetgekomen. Na de oprichting der nederlandsch-chineesche scholen hebben vele chineesche knapen de Tjong Hoa Hwe Koan-onderwijsinrichtingen verlaten om over te gaan naar eerstgenoemde scholen. Dit is door de ouders zêr goed ingezien, vindt de waarnemend consul-generaal. Eerstens is het mandarijn-chinees (het Tjinglm of Koan Oa), dat op de Tjong Hoa Hwe Koan-scholen geleerd wordt, niet de taal der chineesche emigranten, en tweedens zullen deze in Indië verblijfhoudende chineez méér aan de nederlandsche en maleische talen hebben dan aan het mandarijn-chineesch. Wanneer de een of andere nederlandsche ambtenaar het den chineez moeilijk maakt, hen verdrukt of plaagt, geschiedt zulks niet met goedvinden van het Opperbestuur, doch is dit slechts een opvatting van den betrokken ambtenaar. Ten slotte verzocht de heer van der Sande Bakhuizen den redacteur om hem geregeld de Pemberita Tjoeng Wa te zenden.

Hetzelfde Soerabajasche blad bericht, dat de Directeur van het Instituut Buijs te Soerabaja aan die onderwijsinrichting een cursus zal verbinden voor het boekhouden, het handelsrecht, het handelsreke-

nen en de engelsche taal ten behoeve van jonge chineez, die de nederlandsche taal machtig zijn, opdat zij gelegenheid hebben binnen 2 jaren het door de vereeniging Pacciolo uitgeschreven examen te doen.

Van Vreemde Koloniën.

Indo-chineesche studenten in Frankrijk.

Sedert eenige jaren reeds is er een trek van jeugdige Indo-chineez naar de hoogeschoolen en verdere inrichtingen van onderwijs in Frankrijk.

Aan de Ecole Coloniale in Frankrijk waren ook beurzen beschikbaar gesteld voor jongelieden uit Indo-china, maar de autoriteiten in die kolonie hielden zoo goed als geen rekening met de voor toelating tot die school gestelde eischen, zoodat uit dien hoofde het succes van den maatregel hoogst twijfelachtig was. Toch leverde die school nog wel enkele goede krachten af, waar de adspiranten voor hunne toelating reeds behoorlijk onderricht hadden genoten. Een dier oud-leerlingen is thans civiel-ingenieur en sectie-chef bij den aanleg van den spoorweg in Yoenan.

Behalve voor de Ecole Coloniale werden door de lokale budgetten in Indochina, vooral die van Cochinchina, verschillende beurzen bekostigd, in het bijzonder voor gymnasia in het moederland. Maar daar deden al die jongelieden, geheel verstoken van raadgevingen van lieden, die het land kenden, precies als de jonge Franschen, en legden zich toe op de zoogenaamde liberale carrières en het functionarisme. Eenigen, die zichzelf overschatten en voor wie de toekomst, welke zij zichzelf droomden, gesloten bleef, schaarden zich onder de ontevredenen.

De gouverneur-generaal van Indochina, Klobukowsky, heeft de fouten van het tot nu toe gevolgde stelsel ingezien en de medewerking van twee particuliere vereenigingen, de Alliance Française en de Mission Laïque, ingeroepen om de grootst mogelijke voordeelen van het onderwijs in het moederland aan de jeugdige Indochineez ten goede te doen komen.

De nog jeugdige Mission Laïque heeft reeds de Jules Ferry-school opgericht, welke ten doel heeft, om in het moederland onderwijzers voor de koloniën op te leiden. Dientengevolge zal zij er toe bijdragen, dat Indochina onderwijzers krijgt met de nodige kennis toegerust.

De Alliance Française, die nu bijna vijf en twintig jaar bestaat, heeft reeds hare werkzaamheden over Indochina uitgestrekt en door onderlinge onderwijs-vereenigingen, bibliotheken, voordrachten en kosteloze leergangen, in de provinciale hoofdsteden getracht de inboorlingen in de richting te sturen van het onderwijs voor de beroepsbedrijven.

In Frankrijk heeft de Alliance Française het nut ingezien van den maatregel om betrouwbare gidsen ter beschikking te stellen van de families, wier kinderen voor den tijd van vijf of tien jaren naar het moederland worden gezonden. Zij deed dit ook onmiddellijk op verzoek van eene inlandsche vereeniging, de in Tongkin opgerichte vereeniging voor westersch onderwijs. Uit deze samenwerking kwam in 1907 onder goedkeuring van den minister van koloniën, Millès Lacroix, het Comité Paul Bert voort, dat zich belast met de zorg van de inlandsche studenten uit Indochina in Frankrijk.

Dit comité bestaat ten deele uit ambtenaren, industriëlen en planters van Indochina, anderdeels uit Fransche hoogleeraren. Onmiddellijk gaf dit lichaam blikken van den geest, waarin het werkzaam wilde zijn, door tot voorzitter te kiezen een hoofdinspecteur van het technisch onderwijs.

In zijn programma zegt het ook mannen te willen vormen, die later voor Indochina nuttig kunnen zijn. Het geeft daarom de voorkeur aan de vorming der jongelieden tot planters, kooplieden, industrieëlen, aan eene opleiding kortweg gezegd voor de met het oog op de ontwikkeling van Indochina meest nuttige bedrijven.

Aan dit programma heeft het reeds gewerkt, met het gevolg, dat nu reeds, nog geen twee jaren na het tijdstip van oprichting, het toezicht van 33 jongelieden, o. w. 4, die in het genot van beurzen zijn gesteld, aan het Comité is opgedragen.

Onder deze jongelieden is er een, die zich op het aannemersvak toelegt, een ander bereidt zich voor om de mijnbouwschool te Saint Etienne te bezoeken; weer een ander wil in Annam een suikervabriek oprichten; een vierde, die de weefschool te Lyon bezoekt, is voornemens te trachten met een paar, thans nog in Tongkin werkzame kameraden aan de zijde-industrie in Tongkin nieuw leven te schenken, en zoo meer. Al deze jongelieden zullen leeren om op eigen beenen door het leven te gaan.

Het Comité Paul Bert ziet het gevaar in, dat door zulk onderwijs ver van het vaderland eene klasse

van lieden zou kunnen worden in het leven groepen, die zich door hunne afkomst eenerzijds, door eene geheel westersche opvoeding anderszijds, nergens volkomen op hun gemak zouden gevoelen. Het zorgt er voor, dat de geschiedenis van het eigen land hun niet vreemd blijft, terwijl het voor de voornaamste groep zijner beschermelingen, te Joinville le Pont aan de Parangon-school, bijzondere cursussen zal instellen voor het onderwijs in de annamitische instellingen en de confuciaansche zieleleer.

Door zulk eene samenwerking van besiuurs- en particulier initiatief, die zeker ten onzent wel meer navolging verdient, zal ongetwijfeld het belang van Indochina het best worden gediend.

Een vlelend? oordeel.

In Engelsch-Indië bestaat zoo iets als een Congres-partij, die de lieden omvat, welke telken jare deelnemen aan het Indisch Nationaal Congres, of hiertoe hun steentje bijdragen.

Ten behoeve van de propaganda voor die partij en hare denkbeelden wordt te Londen een blad uitgegeven, India geheeten. Door den heer Gokhale, leider der Indische nationalist, wordt nu een beroep gedaan op het publiek in Engeland, om de noodige fondsen voor de uitgave van dat blad te verschaffen.

Naar aanleiding hiervan schreef de Times of India:

„Wij meenen, dat eerlijke en vaderlandslievende Indiërs er op behooren aan te dringen, dat in de leiding van het blad eenige wijziging kome, voordat zij één anna bijdragen voor het behoud van het blad. De politieke doeleinden van de Congres-partij bestrijden wij niet, maar de manier, waarop zij in India worden aangeboden, doen de zaak oneer aan. India is een combinatie van laagheid en een toeschrijven van laaghartige motieven, waarvan men de wedergade hier niet vindt. Niets wat een schanduw kan werpen op het engelsch bestuur ontsnapt aan opnetting in de kolommen van het blad. Geen gelegenheid om het Indisch bestuur aan te vallen, geen kans om de handelingen van enkelingen in dit land toe te schrijven aan de slechtste bedoelingen wordt gemist. Men zoekt in de kolommen van het blad tevergeefs eenig teken van edelmoedigheid of eerlijkheid ten opzichte van hen, die een andere meening zijn toegedaan. Wie niet dezelfde meening is toegedaan als India, is een slaaf, zonder eergevoel, beginselen of capaciteiten. Ofschoon de heer Gokhale en zijne vrienden mogen denken dat trouw aan hunne zaak van hen eischt dit ellendig blad te steunen, kan de wijze, waarop dit wordt geredigeerd, toch niet door hen worden goedgekeurd. Hun eigen openbaar leven, waarvoor een ieder, ook al is hij het niet met hen eens, eerbied moet gevoelen, is geheel in tegenstelling met India. Niemand zal aan de Statesman onmeedoogende beweegredenen toeschrijven. Toch ziet dit blad zich genoodzaakt te verklaren, dat tactiek van de door India gevolgde soort er op berekend is om aan de Congres-beweging in Engeland afbreuk te doen, en tenzij die wordt losgelaten en een betere aanvaard, kan het zijn Indische lezers niet raden om bij te dragen voor de verspreiding van India onder het Engelsche volk.”

Er is toch niets nieuws onder de zon.

Een Fransch-Braziliaansch grensincident.

Hoezeer in 1900 bij scheidsrechtelijke uitspraak de grens tusschen Brazilië en Fransch-Guyana in algemeene trekken is bepaald, gaf toch het gemis eener juiste grensregeling onlangs aanleiding tot een incident, hetwelk tot ernstige verwikkelingen aanleiding had kunnen geven.

De onderprefect van politie van Connani in Brazilië, Mannel Barbosa, had in het begin van Februari 11. in de buurt der Aça- en Curipy-kreken, twee lieden, een zekeren Silva en een Chinees, aangehouden, die zich aan den smokkelhandel schuldig gemaakt hadden. Hij had hunne goederen in beslag genomen en hun eene boete opgelegd.

De beide smokkelaars waren toen teruggekeerd en in Fransch-Guyana blijkbaar een verzonnen verhaal van hunne lotgevallen rondgestrooid, want den 17en Februari 11. zag de heer Barbosa zich plotseling aangevallen door Fransche douaniers, gesteund door ongeveer 30 gewapende lieden.

Overvallen en met den dood bedreigd moest hij, daar men zich van zijne tegenwerpingen, dat hij zich op Braziliaansch grondgebied bevond niets aantrok, voor de overmacht bukken en zich gevangen geven. Ook de mededeeling zijner qualiteit had toch niet de minste uitwerking gehad.

Hij werd met geweld naar den nabijzijnden Franschen douane-post geleid met zijn beide helpers, die hem vergezelden, terwijl zijn boot werd geplunderd.

De chef van den Franschen douane-post zond de drie gevangenen naar Cayenne, waar zij den 23en Februari aankwamen en in de gevangenis geworpen werden. Door tusschenkomst van den Brailiaanschen consul te Cayenne werd evenwel hunne onmiddellijke invrijheidstelling verkregen, terwijl van het voorgevallene werd mededeeling gedaan aan den Braziliaanschen minister van buitenlandsche zaken, de Rio Branco.

INGEZONDEN.

's-Gravenhage, 23 Mei 1908.

Geachte Redactie!

Mag ik u bepleid voor het volgende een plaatsje in Uw weekblad verzoeken?

In zijn artikel „Van ons grooter Nederland” opgenomen in het Bijblad van het ochtendblad der Nieuwe Courant van heden, zegt de heer Maurits Wagenvoort, dat de algemeene naam, waaronder de administrateurs en ondergeschikten van de landbouwondernemingen op de gronden waarvan de beide javaansche vorsten (de Soesoehoenan van Soerakarta en de Sultan van Djokjakarta) het souvereine eigendomsrecht bezitten, is die van abdidalam, een arabische uitdrukking, die „slaaf van het Binnenhof” beteekent.

De vele in Duinoord verblijf houdende oud-landhuurders en oud-administrateurs van huurlanden in Solo en Djokja zullen, evenals ik, daarover hartelijk hebben gelachen en gedacht: „Men heeft op Solo dien baar aardig te pakken gehad.”

Abdidalem (en niet abdidalam) is een javaansche en geen arabische uitdrukking. Wel is waar is abdi afgeleid van het arabische 'abd, dat slaaf, dienaar Gods, d.i. mensch beteekent.

In het javaansch beteekent abdi: dienaar, dienst-knecht, onderdaan en geen slaaf. Hiervoor heeft men het woord wong toekon (= gekocht mensch.)

Dalem is een zuiver javaansch woord en beteekent hier vorstelijk. Een andere betekenis daarvan is woning. Zoo spreekt men altijd van den dalem van een regent, van een pangeran, doch in de uitdrukking abdidalem heeft dalem niets te maken met woning en ook niet met binnenhof.

De kinderen van den Soesoehoenan worden petrodalem (= vorstelijke kinderen, en niet de kinderen van het binnenhof) genoemd; men spreekt van titijandalem (het vorstelijk rijpaard), dawahdalem (vorstelijk bevel), kagoengandalem (vorstelijke bezittingen) enz.

Abdidalem zijn de vorstelijke dienaren, van den Rijksbestierder af tot den minister djadjar, lieden, die in dienst van den vorst zijn.

Dat de administrateurs der huurlanden abdidalem genoemd worden, is onjuist. Zij zijn niet in dienst van den Vorst en kunnen dus onmogelijk onder de abdidalem gerekend worden. Ik heb hen gedurende de twee jaar en vier maanden, dat ik assistent-resident van Wonogiri was, door den Soesoehoenan, den Rijksbestierder en andere ambtenaren van dien inlandschen voorst nooit anders hooren noemen dan „toewan toewan kabodidajan.”

Ook in de officiële stukken van de kepatihan (het bureau van den Rijksbestierder, den Kepatih dalem) bezigt men dien term.

Onder aanbieding van mijn dank,

Hoogachtend,

Uw Dw. Dienaar
J. MEIJER.

Oost- en West-Indisch literatuur-overzicht.

De Indische Mercuur.

Over de Kweekschool voor Machinisten te Amsterdam bevat het Nr. van 18 Mei jl. eenige belangrijke mededeelingen, waaruit wij, met het oog op het doel, door Oost en West nagestreefd, gaarne het een en ander overnemen.

De redactie van de „Ind. Mercuur” leidt het artikel als volgt in:

„Het is voor elke inrichting, van welken aard ook, een bron van last, wanneer haar naam niet juist te kennen geeft haar werkring of strekking. Zoo ook ondervindt de Kweekschool voor Machinisten er de bezwaren van, dat de naam alleen wijst op eene opleiding voor machinist, zooals bij de oprichting bedoeld was, terwijl deze inrichting van onderwijs zich geleidelijk heeft uitgebreid tot eene volledige Technische School.

De jonge mannen, die met diploma's dezer school naar betrekkingen gingen, moesten dikwijls ondervinden, dat de industriëelen, ingevolge van minder bekendheid met de opleiding, welke de Kweekschool voor Machinisten tegenwoordig verschaft, aan die getuigschriften niet die waarde toekennen, welke zij inderdaad verdienen.”

Dit geldt in 't bijzonder van Indië, en daar de oud-leerlingen dier school in verschillende bedrijven en cultures — zeker ook in de eerste plaats bij de Java-suikercultuur — voor eene plaatsing in aanmerking komen, wendde de Redactie van de Ind. Merc. zich tot den Directeur van meergenoemde inrichting, den heer H. Enno van Gelder, om inlichtingen, welke door dezen in bijzonderheden worden verstrekt, en waaraan het volgende is ontleend:

In 1873 werd de Kweekschool, op initiatief van verschillende stoomvaartmaatschappijen, fabrikanten enz. opgericht met het oog op de vorming van den wetenschappelijken machinist voor scheeps- en landmachines. Ze begon met 2 afdelingen; Afd. A voor hen, die in het binnenland een werkring zochten; B meer bepaald bestemd voor de groote stoomvaart en voor de Gouvernementsmarine in de koloniën.

In 1895 kwam eene reorganisatie, waarbij eene afdeling „Technische school” bestemd voor werktuigkundigen met een parallelklasse voor suikerfabricatie, omdat vele leerlingen dien weg opgingen, en daarnaast eene Afdeling „Opleiding tot Scheeps-machinist.” De afdeling Technische school met 3-jarigen cursus is langzamerhand de hoofdafdeling der school geworden. Ze telt thans 117 leerlingen, verdeeld over 6 klassen, en is bestemd voor een ander soort technische personen dan machinisten, maar meer voor wat men in Duitschland noemt „die Hilfskräfte der Technik”; zij, die direct onder den ingenieur of den patroon als werkmeester, teekenaar, werktuigkundige, fabricatiechef, in het algemeen als technisch beambte of ook aan het hoofd van kleine zaken komen te staan, voor wien dus niet zulk een wetenschappelijke opleiding als voor den ingenieur noodig is, maar die theoretisch en praktisch toch verre boven den werkman, stoker of machinist staan.

Omtrent het leerplan teekent de heer E. v. G. o.m. aan:

De leerlingen moeten voor de toelating zoover ontwikkeld zijn als zij, die de 3e klasse der H.B.S. met vrucht hebben doorloopen. Waar zij die kennis hebben opgedaan, doet minder ter zake, omdat toch steeds, door het groot aantal aspiranten, een vergelijkend examen moet worden afgenomen. Dit examen loopt over de vakken rekenen, algebra, meetkunde, natuurkunde, Nederlandsch, Fransch, Engelsch en Duitsch, geschiedenis en aardrijkskunde. De cursus is verdeeld in 6 klassen, elk van een half jaar. Wanneer de eerste 4 klassen met succes zijn doorloopen, kan de leerling kiezen tusschen eene opleiding in het suikervak of verder in den werktuigbouw. Na het afloopen van den geheelen cursus, wordt door de leerlingen gewoonlijk een jaar of langer in de een of andere fabriek gewerkt in die speciale tak der nijverheid, waartoe zij zich aange trokken voelen of een of meer campagnes medegemaakt aan een suikerfabriek.

Het doel van des heeren E. v. G.'s schrijven is niet zozeer de aandacht van jongelieden op deze Technische afdeling te vestigen (het aantal adspiranten is nl. steeds veel grooter dan het aantal beschikbare plaatsen), doch wel — gelijk reeds werd aangeteekend, om haar meerdere bekendheid te geven bij industriëelen, die alleszins geschikte werkrachten wenschen.

Van de overige artikelen in dit Mercuur-Nr. noemen wij: Rubberscraps, door A. H. Berkhout. — Fabricatie-resultaten van suikerondernemingen op Java, door H. C. Prinsen Geerligts. — De resultaten van tot dusver in 1908 gehouden Sumatra- en Borneo-tabakinschrijvingen. — De handelstoestand in het Verre Oosten. — Gewijzigde verordening op de erfpachtsperceelen in Nederlandsch-Indië. — De handel van Wladiwostock en de opheffing als vrijhaven. — Het wereldverbruik van zijde in 1908. — Kultuurberichten (Gronden voor klappercultuur. Bacoencultuur in Suriname. Rubbercultuur in Suriname, enz.) — Kleine mededeelingen (Zeehaven en kolenstation te Sabang. Jute-industrie te Rijssen. De uittocht van Maleiers naar den Overwal uit Asahan. Curaçaosche hoedenvlechtsters op de Middenstandstentoonstelling te Amsterdam. Curaçaosche mijnwet.) Financiële Berichten en Verslagen, benevens de overige vaste wekelijksche rubrieken.

De werkring van den Controleur op Java.

Over dit onderwerp hield de heer A. J. H. Eijken, controleur bij het B.B. op Java en Madoera den

26 Maart jl. voor de leden der Indologische Ver- eeniging te Leiden eene voordracht, welke thans bij de firma M. van der Beek te 's-Gravenhage in druk is verschenen.

Hoewel het Koloniaal Weekblad reeds eerder op deze belangrijke voordracht heeft gewezen, willen wij thans niet er andermaal in 't bijzonder de aandacht op vestigen, in de eerste plaats, omdat dit werkje o.i. inderdaad in een bestaande behoefte voorziet en het eene aansporing kan wezen voor hen, die in andere betrekkingen in Indië zijn geplaatst om eveneens hunne bevindingen te boek te stellen ten bate van degenen, die zich voorstellen de een of andere Indische loopbaan te kiezen.

Den schrijver op den voet volgen zullen wij niet; toch kunnen wij niet nalaten een greep te doen uit zijn aantrekkelijke, in opgewekten en optimistischen toon geschreven ervaringen, nl. waar hij spreekt over den omgang van den controleur met de inlandsche bevolking en hoofden, zooals deze z.i. behoort te wezen:

„Wil de controleur de bevolking inderdaad bereiken en beschermen, dan moet hij ook wonen in haar midden; in de desa ligt zijn taak en hij moet er niet tegen opzien ver verwijderd te zijn van europeesche samenleving en genoegens. Wordt hij in zoo'n zgn. buitenafdeeling geplaatst, laat hij dan dankbaar zijn eene schoone gelegenheid te hebben gevon- en, mooien arbeid te kunnen presteeren, en zoo'n plaatsing niet beschouwen als eene verbanning naar de „rimboe", zooals men dat zegt. Juist door het wonen in de desa zal hij bekend raken met het gedachteleven van den onverbasterden inlander, zijne opvattingen leeren kennen, zich kunnen indenken in het standpunt der desalieden, in hunne beschouwing van zaken en toestanden. Velen meenen, dat een vertrouwelijk omgaan met den kleinen man schadelijk is voor het veelgeprezen „prestige" van den bestuursambtenaar. Niets is minder waar dan dat, integendeel, ziet de desaman, dat de controleur eenvoudig, billijk en rechtvaardig is, een vriendelijk woord over heeft voor ieder, netjes met zijn hoofden omgaat, niet kijkt naar hunne dochteren in de desa, dan zal hij hem een oprechter en eerlijker eerbied betuigen dan anders.

Waar de bestuursambtenaar een gentleman is van top tot teen, waar hij den ernstigen wil heeft goed te zijn voor de bevolking, daar kan hij zeker, mits hij taal en gewoonten door en door kent en de sympathie der inlandsche hoofden heeft, toenadering krijgen tot het volk. Eerst dan kan hij werkelijk nuttig zijn, aangezien behoeften en nooden voor het volk voor hem, juist door dien vertrouwelijken omgang, geen gesloten boek meer zijn.

De Inlandsche hoofden weten den controleur direkt te taxeerden, weten, welke zijn eigenaardigheden, zijn liefhebberijen, zijn wenschen en genoegens zijn. Diplomaat en hoveling van nature zal hij zich beijveren het hem in alles naar den zin te maken. Voor vele ambtenaren is het daarom lastig aan dergelijke verhoudingen te gewennen. Hun karakter en manieren worden door de hoofden aan een streng onderzoek onderworpen. De gewone beoordeeling van een ambtenaar is die in: kasar, dat is ruw, onbeschaafd of ongemanierd en aloes, het tegenovergestelde. Door eenvoud, welgemanierdheid en welwillendheid zal de controleur het hart van de inlandsche hoofden winnen. Het is niet zoo erg, dat de ambtenaar hun manieren niet kent, het is veel erger, dat hij zijn eigen manieren niet weet. En hoe onze gewoonten en beleefdheden zijn, dat weten de hoofden maar al te goed.

„Zijt gij voor vleierij vatbaar", — aldus waarschuwt letterlijk de heer Eijken, — dan zullen Uw ijdelheid en eigenliefde het voorwerp worden van zijn bijzondere attentie en zorgen. En dat geschiedt dan niet alleen, om door vleierij bij U in de gunst te komen, neen, ook de ingekankerde hovelingnatur, de ultra beleefdheid en zucht het U zoo aangenaam mbgelijk te maken, zijn daarbij drijfveeren. Veroordeelt hem daarom niet al te erg, maar laat af en toe eens fijntjes merken, dat gij de vleierij doorziet.

„Zoodra het inlandsche hoofd merkt, dat hij U vertrouwen kan en weet wat hij aan U heeft, zal hij die ultra beleefdheid vervangen door de meer eenvoudige en dan ook meergemeende. Wantrouwt hij U echter, heeft hij vrees voor U, dan wel heeft hij een misslag begaan, dan is hij weer de overbeleefde Javaan, die door eerbiedsbetoon en het streevan Uwe eigenliefde U gunstig voor hem wil stemmen.

„Verder is hij tot in het verkwistende gastvrij. Maakt daar geen misbruik van of liever niet al te veel gebruik, want de gegoede hoofden zijn zeldzaam, hun traktement is betrekkelijk gering, hunne schulden zijn vele."

Tijdschrift voor Nijverh. en Landb. in N.-I.

De groote verscheidenheid, welke de inhoud van de April-afl. van dit tijdschr. biedt, noodzaakt ons deze slechts eenvoudig over te nemen, nl.: De invloed der bosschen op het grondwater, door M. Buijsman. — Verband tusschen den oogsttijd en de voedingswaarde van Lucerne, door M. Buijsman. — Het pulveriseeren van den grond, door M. Buijsman. — Zenuwen en melkproductie. — Wenken voor meteorologische waarnemers in Ned.-Indië (vervolg), door P. Joh. Smits. — Ziekten in den kokospalm in Travancore, door E. J. Butler. — Het gebruik van koolteer, door G. Miller. — Bepaling van de nicotine in de tabak. — Kunstmatig bereide zijde. — Een nieuwe methode om caoutchouc uit het melksap te bereiden, door D. Sandmann. — Lichtgevende planten, door Dr. J. Keinck. — De ananascultuur op Hawaii, door A. Marqués. — Behandeling van de roestziekte in de wortels van het suikerriet, door A. Stockdale. — Hervatting van de pisang-cultuur in Egypte. — Eene eigenaardige variëteit van de Liberia-koffie. — Productenmarkt en wisselkoersen over de maand Maart 1909.

Jaarverslag van den Topographischen Dienst in N.-I.

Het hoogstbelangrijke verslag van den Indischen topographischen dienst, loopende over 1908, is kort geleden verschenen. In omvang, verscheidenheid van inhoud en illustreering doet deze vierde jaargang ongetwijfeld niet onder voor zijn voorgangers. Voor belanghebbenden zal het niet ondienstig zijn te vermelden, wat het verslag in hoofdzaak ditmaal biedt. Onder de terreinwerkzaamheden worden mededeelingen gedaan omtrent de hoofd- en secundaire driehoeksmetingen van Zuid-Sumatra, Sumatra's Oostkust en Midden- en Oost-Java; id. omtrent de topographische hermeting van Midden-Java en de afdeeling Krawang; id. omtrent de opneming van Zuid-Sumatra en van Atjeh en Onderhoorigheden; ten slotte omtrent grensmetingen in de res. Oostkust van Sumatra en de landrenten-opnemingen op Java. Van de bijdragen van gemengden aard noemen wij: De kadastrale triangulatie van Midden- en West-Preanger, door J. C. Lamster; Een greep uit de geschiedenis van de triangulatie op Java en Madoera voor 1896, door J. van Roon en interessante mededeelingen over de opneming van de Krataugroep in Mei 1903, bevattende I. De topographische opneming, door A. Franssen Herderschee. II. Mededeeling omtrent de geologie van de Krakatau-groep, door H. Cool. III. Oplooding van het Krakatau-bekken, door Dr. W. van Bemmelen. IV. De flora van het eiland Krakatau, door C. A. Backer, en V. De nieuwe fauna van Krakatau, door Edw. R. Jacobson. Vooral deze laatste bijdrage zal in hooge mate de aandacht trekken, omdat sedert de vulkanische uitbarsting in 1883 door niemand een zoölogisch onderzoek op Krakatau werd ondernomen.

Ten slotte zij gewezen op eenige kleine bijdragen in de navolgende zendingsperiodieken.

Katholieke Missiën. Mei 1909.

Aesculaap bij de Kaja-Kaja's (Ned. Nieuw-Guinea), uit een brief van pater Cappers m. S. C.

Berichten uit de Zendingwereld. 15 Mei 1909.

Nog een en ander uit Borneo (Mededeelingen van zendingen van het Rijsche Zendinggenootschap).

De Rijsche Zending. April en Mei 1909.

Onze zending op Nias. — De mededeelingen in deze afleveringen vullen eenigermate het opstel van controleur Rappard in de door ons in het vorig Nr. van het Kol. Weekblad genoemde Bijdragen van het Kon. Instituut aan, terwijl de bij dat artikel gevoegde kaart uitstekende diensten kan bewijzen ter oriëntering der in de Rijsche Zending genoemde plaatsen op Zuid-Nias.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 28 April '09.

Het Bat. Nieuwsblad idem.

Het Nieuws v/d Dag v. Ned.-Indië idem.

De Sumatrapost idem.

Het Soer. Handelsblad t/m 27 April '09.

De Javasche Courant no. 32 en 33.

De Indische Mercur no. 21 en Extra nummer 24 Mei.

Het Ned.-Indisch Effectenblad no. 16.

Neerlandia afl. Mei no. 5.

Handelsberichten v/h Ministerie van Landbouw no. 174.

Kort verslag Verg. 2de Kamer S.-G. Sumatrabode t/m 16 April '09. De Padanger t/m 2 April '09. De Delicourant t/m 21 April '09. Nieuwe Surinaamsche Courant t/m 15 April '09. Suriname Koloniaal Nieuws- en Adv. blad t/m 23 April '09. Deutsche Kolonial Zeitung no. 18 tot 21. Weekblad voor Indië no. 50 en 51. Jong Indië no. 40. Exportblad no. 69 tot 71.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 23 April 1909. No. 32.

Dit Nr. bevat o.m. I. Wijzigingen in het Algemeen Reglement voor de Spoorwegdiensten in Nederlandsch-Indië.

II. Nieuwe Regelen voor de toekenning van subsidien uit 's Lands kas aan particuliere Europeesche lagere scholen.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: een jaar verlof naar Europa aan den onderwijzer A. Alberts; den inspecteur v/h lager onderwijs H. W. de Vriendt; den leeraar C. B. Veids; den onderwijzer 1e kl. H. A. Stocker; den ingenieur E. J. Bergmans; den opzichter-machinist A. D. H. van Biela; den kantoorchef H. K. Rijn- ders; den controleur B.B., C. Schuit; id. 2 jaar aan den leeraar Dr. Ch. M. van Deventer; 1 jaar aan den Algemeenen ontvanger A. C. A. Boers en aan den substituut-officier Mr. M. M. Taijtelbaum.

Ontslagen: op verzoek eervol de leerling-opziener bij het boschwezen P. C. F. W. van Lawick van Pabst; de klerk J. Ch. D. Pelt; de commies A. B. Pierrœle; de adjunct-houtvester A. Ackermann.

Benoemd: tot hoofdopziener bij het boschwezen J. W. B. Davidson, J. W. Willemsen, K. F. K. Wirth, J. K. zur Buchen en D. H. Boelhouwer; tot commies te Tangerang P. A. d'Adelhart Toorop; tot adjunct-kassier te Semarang P. G. Ch. Se- vering; tot predikant te Kediri G. C. A. A. van den Wijngaard; tot archivaris ter algem. secretarie F. Pruijs van der Hoeven.

Ontslagen: op verzoek eervol, de ass.-wedono van Karangdjati (Madioen), Raden Soemowilojo.

Benoemd: tot lid van den landraad te Tangerang Raden Mohamad Haris.

Geplaatst: in de res. Soerabaja de burgerl. amb- tenaar J. F. Sigmond; in Palembang F. W. H. Stumpff; in het gouv. Sum. Westk. W. Groeneveldt.

Benoemd: tot controleur in Palembang W. H. Keuchenius.

Geplaatst: in het gouv. Sum. Westkust de contr. S. Schoggers.

Benoemd: tot onderwijzer 1e kl. te Soerabaja M. P. L. G. Hansen; tot id. 3e kl. te Batavia W. F. Kuhlmeijer.

Militair Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst één jaar ver- lof naar Europa aan den kapitein der inf. A. J. F. Wolff.

Ontslagen: eervol als militaire commandant van Riouw, de majoor F. G. van Delden; uit H. M. dienst de kapitein P. C. Lenshoek en de 1e luit.- magazijnmeester B. H. H. Becker.

Benoemd: tot militair commandant van Riouw, de kapitein R. de Bruijn; tot opziener over den instrumentmakerswinkel B. de Nie; tot chef der triangulatiebrigade van den topographischen dienst de kapitein A. van Lith.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den 1en machinist bij de gouv.-marine J. W. J. Ratte- veel.

Tijdelijk belast: met de waarneming der betrek- king van geneesheer bij het marine-etablisement te Soerabaja J. W. A. Doorenbos.

Overgeplaatst: naar Batoe-Djadjar de off. van gezondh. A. J. C. Niks; naar Sidikalang de id. A. W. van Haften; naar Padang de id. J. D. Blan- kenberg; naar Tjimahi de id. W. N. Hartman; naar Bandjermasin de id. J. L. W. F. van Leent.

Uit de Javasche Courant van 27 April 1909. No. 33.

Dit Nr. bevat o.m.: I. Bijzondere voorwaarden van benoembaarheid tot technische betrekkingen bij den Waterstaat en de burgerlijke openbare werken in Ned.-Indië en regelen betreffende de uitzending van personeel uit Nederland voor zoodanige betrek- kingen.

II. Wijzigingen der „Bepalingen omtrent de op- richting van fabrieken en neringen in Ned.-Indië."

III. Wijziging en aanvulling van het Reglement, houdende bepalingen op het maken van ijs en minerale wateren en het daarop uit te oefenen toezicht.

IV. Id. der Bepalingen regelende het constateeren der ziekte van burgerlijke ambtenaren, die een buitenlandsch verlof tot herstel van gezondheid verzoeken.

IV. Bericht omtrent de Gouvernements kina-onderneming over het 1e kwartaal 1909.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: 1 jaar verlof aan den landmeter J. Calicher; den contr. B.B., A. H. Maas Geesteranus; den leeraar A. F. de Graaf; den stationschef J. E. Schwartz; den veearts P. Ph. v. d. Poel en den leeraar H. U. S. Boerma.

Ontslagen: op verzoek eervol de controleur B.B. J. A. van Neer en de leerling-opziener M. A. Barky.

Benoemd: tot ass.-resident van Sintang H. Ris; tot opzichter B.O.W., A. Kloppert; tot voorzitter van de landraden te Tegal en Pekalongan Mr. A. E. van Arkel; te Ngawi en Magetan Mr. C. Sutthoff; tot ass.-res. van Probolinggo Ch. E. Bode-meijer; tot lid van den gemeenteraad van Medan Mr. P. H. Schneider; tot ingenieur B.O.W., J. W. de Bruijn Kops; tot voorzitter van den landraad te Bonthain, enz., Mr. J. G. Miluis; te Garoet, enz., Mr. S. J. Dermont; tot algem. ontvanger te Soerakarta J. J. Sneep en J. H. van Dulken; tot commies te Padang J. C. R. Davies en J. G. Snackey; tot referendaris bij het Dep. van Fin. L. A. Boers; tot ass.-res. der afd. Noordkust van Atjeh L. F. J. Rijckmans; tot contr. B.B., A. A. M. van Lierop.

Militair Departement.

Verleend: een jaar verlof aan den kapitein B. B. Visscher; den 1en luit. J. E. Muller; den off. van gezondh. J. Schijfsma en den 1en luit. C. D. Lagerwerff.

Ontslagen: op verzoek eervol de kapitein J. A. van Hoogstraten; de kapitein kwartiermeester A. J. A. Brando Bravo wegens overgang in burgerlijken dienst.

Overgeplaatst: bij het 16e bataljon de majoor F. G. van Delden; bij het 9e bat. de kapitein J. H. Daam; naar Makassar de 1e luit.-kwartiermeester H. J. J. Renier.

Benoemd: tot adjudant van het korps genietroepen te Tjimahi de 1e luit. der inf. J. W. Kleijn.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagiers van het stoomschip „Rindjani”, gezagvoerder P. Bakker, van Rotterdam naar Nederlandsch-Indië.

Te Rotterdam hebben zich ingescheept: B. Verhey; G. van Delden; Mevrouw J. A. Holtappel—Pool en 1 kind; K. Wijbrands, met echtgenoot en 2 kinderen; Mevrouw Th. Albot; Mevrouw J. H. Granpré Molière—Zilver Rupe en 1 kind; Jhr. Dr. C. G. S. Sandberg; Mevrouw M. N. B. Noé—Bouman; F. W. Th. van West; J. J. Wolf; D. H. Lambers; O. J. H. Koop, met echtgenoot en 1 kind; G. H. Dijkerman; J. F. Fleuren, met echtgenoot en 1 kind; B. Loggies, met echtgenoot, 4 dochters en 1 zoon; P. J. F. J. van Twisk; H. A. Burlage; J. Wierstra; W. Eikenboom; L. vledder; D. v. d. Klooster; N. F. Eckman; P. Sinjewel; W. G. Haack; M. Schreuder; H. Ouwehand; C. Stol; J. Meurer, benevens een transport scheepelingen der Kon. Marine.

Naar Southampton: de heer en Mevrouw Heringa. Te Southampton schepen zich in naar Marseille: Miss E. S. Cobbold; Miss H. Bertram.

Te Marseille zullen zich inschepen: F. M. Billroth en echtgenoot; R. Wind en echtgenoot; R. F. van Bebber; P. A. Groot; J. van Roosendaal en echtgenoot; Dr. W. A. Kuenen; H. C. Buning en echtgenoot; W. Clason, met echtgenoot en 2 kinderen; H. Frijling en echtgenoot; P. van Zon; E. van Hille; B. J. Koenderink; E. Jansen; K. Puschel; H. N. Bluett; L. Schulmayer.

Passagiers van het stoomschip „Prins Willem II”, gezagvoerder J. W. van Slooten, van West-Indië naar Amsterdam.

Mej. H. Nathan; E. J. v. d. Berg; B. H. de Haas; J. de la Parra; Mej. A. A. Coronel; Jongheer A. E. J. Wix; Jongheer L. C. J. Wix; A. J. May Roëtins; D. E. Gomperts en 3 kinderen; Jongheer J. v. d. Leur; Jongheer R. v. d. Leur; C. L. Duurvoort; A. Salmon; J. van Fronijveren.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.

Telef. Interc. 4796. 4

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het beste en soliedste adres voor de Indische familiën. Deze zaak staat met geene andere zaken of filialen in verbinding. Directe aanvoer uit Nederlandsch-Indië.

Vraag onze beroemde PECCO SOUCHON AFTER DINNER EN ASSEM THEE, voorzien van etiket alleen echt. Let s.v.p. op dit adres.

W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

MODE-MAGAZIJN „CAMELIA“

A. G. M. BEEKMAN-DRIEHUIJS
ANNA PAULOWNAPLEIN 13 - 's-GRAVENHAGE.

CONFECTIE VOOR DAMES EN MEISJES.

PLUCHE EN FLUWEELEN MANTELS. - GEKLEEDE ROKKEN, ONDERROKKEN.
STOFFEN EN ZIJDEN BLOUSEN IN RUIME SORTEERING.

HOEDEN EN PELTERIJEN.

STEEDS VOORRADIG: DE NIEUWSTE CEINTUURS, DASSEN, AVONDDASSEN EN HANDSCHOENEN. CONCURREERENDE PRIJZEN.

VACANT

N.V. Electriche Drukkerij

„Luctor et Emergo“

Amalia van Solmsstraat 2-4,

Telephoonn. 4424

:=:

Den Haag

Gouden Medaille.

Paris 1900

Internationale Tentoonstelling Hygiëne

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR“

zijn de middelen waarvan men het succes kan verwachten. Men vraagt overtuiging daarvan aan, de vele attesten herstelden, welke gaarne op aanvraag thuis worden gezonden. Mondeling of schriftelijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMELIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag

Eenig eigenaar.

CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.

VACANT.